

praxis
mõttekoda

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

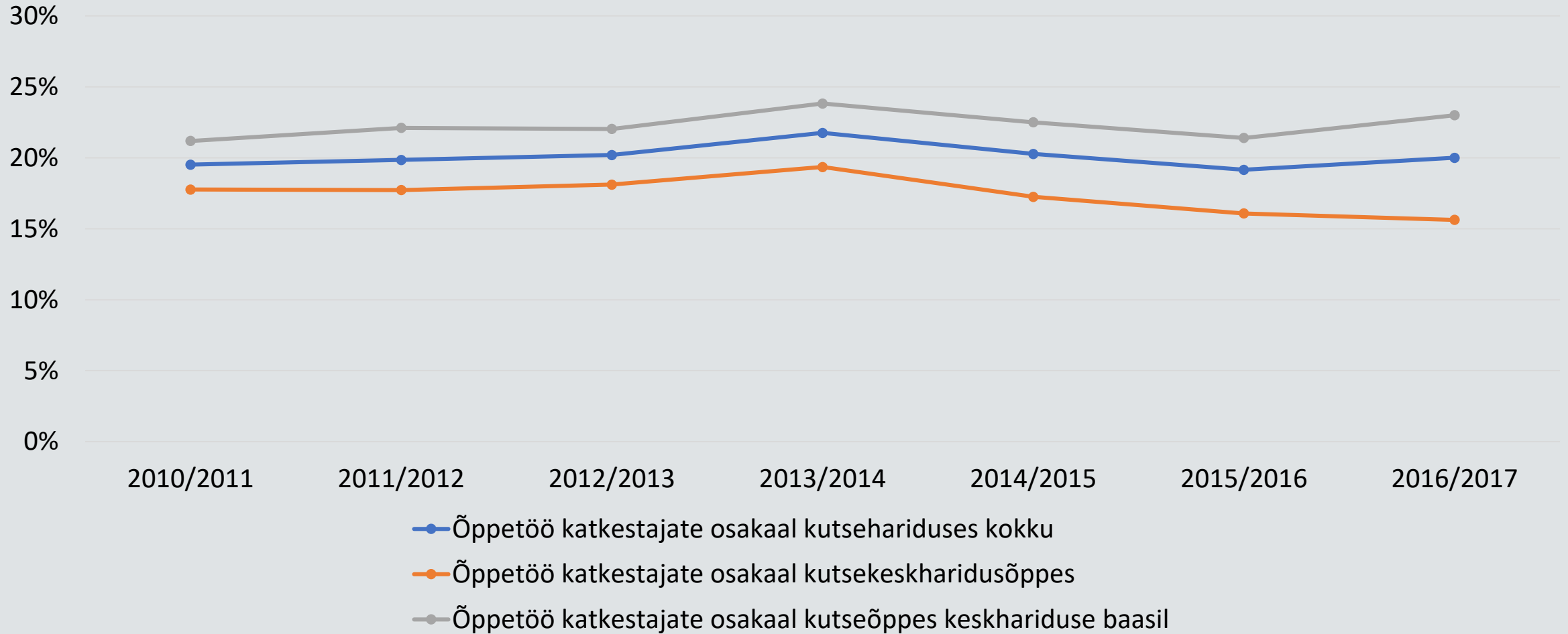

Eesti
tuleviku heaks

KUTSEÕPPEASUTUSTE TUGISÜSTEEMIDE ANALÜÜS

Hanna-Stella Haaristo

ÕPPETÖÖ KATKESTAMINE KUTSEHARIDUSES, 2010 - 2017

KATKESTAMINE KUTSEÕPPEASUTUSTE LÕIKES, 2014-2017 KESKMINE

TUGISPETSIALISTID EESTI KUTSEÕPPEASUTUSTES 2016/2017.ÕA (EHIS)

Kutseõppeasutus	Eripedagoog	Psühholoog	Sotsiaalpedagoog
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus		2	1
Kuressaare Ametikool			1
Rakvere Ametikool	1		
Räpina Aianduskool	1	1	
Tallinna Balletikool		1	
Tallinna Ehituskool		1	
Tallinna Lasnamäe Mehhaanikakool			1
Tallinna Majanduskool		1	
Tallinna Polütehnikum			1
Tallinna Teeninduskool		1	1
Tartu Kutsehariduskeskus	1	1	3
Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool	3		
Võrumaa Kutsehariduskeskus		1	
Väike-Maarja Õppekeskus	1		
KOKKU	7	9	8

EESMÄRK:

KOOSTADA ÜLEVAADE TUGITEENUSTE PAKKUMISEST EESTI KUTSEÕPPEASUTUSTES NING HINNATA TUGITEENUSTE RAKENDAMISE TULEMUSLIKKUST ÕPPEPROTSESSIS, SH KATKESTAMIST VÄHENDAVA MEETMENA

- Missuguseid kutseharidusest väljalangevuse põhjuseid ja nende ületamise võimalusi on tuvastatud varasemates uuringutes ja rahvusvahelises kogemuses? Missugused tugimeetmed on kutseharidusest väljalangevuse ennetamisel tõhusad ja efektiivsed?
- Kuidas määratlevad koolid ise oma tugisüsteemi: millised teenused ja spetsialistid kuuluvad kooli hinnangul nende tugisüsteemi?
- Millised on tugisüsteemi tugevused, millised on probleemid ning kuidas võiks probleeme lahendada?
- Kuidas hindavad kooli töötajad (õpetajad, tugispetsialistid, juhtkonna liikmed) tugisüsteemi toimimise tulemuslikkust katkestamist vähendava meetmena?
- Millised on koolide näited sellest, kuidas hästitoiminud tugisüsteem või muudatused senises tugisüsteemi korralduses on toonud kaasa katkestamise vähenemise?

METOODIKA:

01

Kirjanduse ülevaade
(katkestamise põhjused,
vähendamise meetmed)

02

Dokumendianalüüs (ÕKE,
arengukavad, veebilehed,
EHIS jm)

03

Kutseõppeasutuse töötajate
küsitlus (juhtkonna
esindajad, õpetajad,
tugispetsialistid)

KUTSEHARIDUSE KATKESTAMISE PEAMISED PÕHJUSED (CEDEFOP, 2016)

Õppija ja tema perega seotud tegurid

- Pere vähene toetus hariduse omandamisel
- Tervise ja heaoluga seotud probleemid, mis takistavad õpingutest osavõtmist
- Sugu
- Rahvusvähemuse või rändetaust

Tööturuga seotud tegurid

- Töökoha leidmine
- Töökoha leidmise väike tõenäosus
- Ametikoha nõuete ebapiisav reguleeritus
- Töötingimused
- Riigi üldine majanduslik olukord

Õppeasutuse ja haridussüsteemiga seotud tegurid

- Õpilaskonna tagasihoidlik õppeedukus
- Pakutavate haridusteede vähene paindlikkus
- Õppurite vähene teadlikkus haridusvalikutest ja nende suunamine teatud õppesse
- Vähene teadlikkus eriala olemusest
- Õppekava ebasobiv sisu ja ülesehitus
- Professionaalse identiteedi mitte väljakujunemine
- Praktikaga seotud probleemid

KATKESTAMISE PÕHJUSED, MIDA TUGITEENUSTEGA VÕIMALIK ENNETADA/LEEVENDADA:

Katkestamise põhjus

Vähene perepoolne toetus

Tugiteenuse olemus

Pereliikmete kaasamine, vanemate oskuste arendamine, et toetada õpilase haridusteed, õpilase haridustee valikutest teavitamine.

**Terviseprobleemid, sotsiaalprobleemid,
vaesus**

Juhtumikorraldus – üks tugiisik aitab tegeleda mitmete eri probleemidega, inimese olukorra stabiliseerimine kõige olulisem.

Õpiraskused

Enesekindluse ja motivatsiooni toetamine, tuutorlus, individuaalne juhendamine, õpiabi, põhioskuste arendamine.

**Positiivse tulevikuväljavaate puudumine,
ebapiisav teadlikkus karjäärivalikutest**

Inimese elu-eesmärkide arendamise toetamine läbi mentorluse ja kootsingu, erinevate erialadega tutvumise pakkumine.

**Madal enesehinnang, mis seotud
hariduslike ebaõnnestumistega**

Motivatsiooni ja enesekindluse toetamine läbi spordi- või kultuuritegevuste. Huvi/motivatsiooni tekitamine üldiselt ja konkreetse eriala vastu.

EDUKAID ENNETUSMEETMEID ISELOOMUSTAB:

õppurist huvitumine ja tema murede/raskuste mõistmine

õppetegevuste analüüs, et näha, kas selles on teooria ja praktika tasakaalus, et noor mõistaks teoreetilise õppe vajalikkust

õppurist lähtuv individuaalne nõustamine, mentorlus, *coaching*, et toetada positiivse minapildi arengut ja õppimise rolli selles

õpetajate teadlikkuse tõstmine varajase väljalangevusega tegelemisest ja nende rollist selles

kooli pühendumus ennetusmeetmete kasutamisel

vanemate kaasamine õpilaste karjäärivalikutesse

EDUKAID SEKKUMISMEETMEID ISELOOMUSTAB:

varajane sekkumine ja toetavate meetmete pakkumine, et õpilasel ei tekiks teadmistes suuri lünki

võimalus tutvuda erinevate ametitega, et teha informeeritud otsus eriala valikul

õppuri eneseanalüüsi toetamine, et aidata tal kujundada enda jaoks positiivne õppimise „projekt“ või plaan

üldpädevuste omandamise toetamine ja tööprogrammides osalemiseks oluliste harjumuste kujundamine (nt tööharjumus, täpsus, suhtlemiseoskused, meeskonnatööoskused)

õpiraskustega toimetulekut soodustavate strateegiade omandamiseks psühholoogilise ja pedagoogilise toe pakkumine; õppeprogrammide ja hindamismeetodite kohandamine vastavalt õppuri vajadustele

motivatsiooni ja kaasatust arendavad meetmed, mis soodustavad positiivset suhtumist haridusse ja koolitusse, nt töökohapõhine õpe ja teised praktikapõhise õppe vormid

tervise ja heaoluga seotud väljakutsete tuvastamine ja õppija toetamine nendega toimetulekul, vajadusel õppe kohandamise kaudu.

TÄISKASVANUD ÕPPIJATE ERIPÄRAD KATKESTAMISE VÄHENDAMISEL

1

Positiivsete ja negatiivsete õppimist mõjutavate tegurite identifitseerimine ja nendega toimetuleku planeerimine (nt ajapuudus, erinevad kohustused).

2

Enesetõhususe ja enesekindluse tekitamine läbi eduelamuse pakkumise, pidades siiski silmas seda, et õppimine nõuaks piisavalt pingutust ning poleks liialt lihtne.

3

Pakkuda abi õppimisega seotud eesmärkide püstitamiseks ja saavutamiseks.

4

Eesmärkide saavutamise protsessi mõõtmine, pakkudes vajadusel õppimisprotsessis tuge.

TUGITEENUSTE PAKKUMINE EESTI KUTSEÕPPEASUTUSTES:

Tugiteenus	Koolis pakutakse vastavat teenust (uuringu andmetel)	Tugispetsialist töötab koolis kohapeal (uuringu andmetel)	Tugispetsialist töötab koolis kohapeal (EHISE andmetel)
Karjääriteenus	20	11	
Sotsiaalpedagoogiline teenus	20	13	6
Psühholoogiline teenus	18	8	8
Õpiabi teenus	13	8	
Eripedagoogiline teenus	7	5	5

TUGISÜSTEEMIDE MUDELID:

Tugiteenuseid pakuvad koolis vajaduse ilmnemisel õpetajad (koostöös juhtkonnaga)

Tugiteenuseid pakuvad koolis määratud tugiisikud (erinevad kooli töötajad)

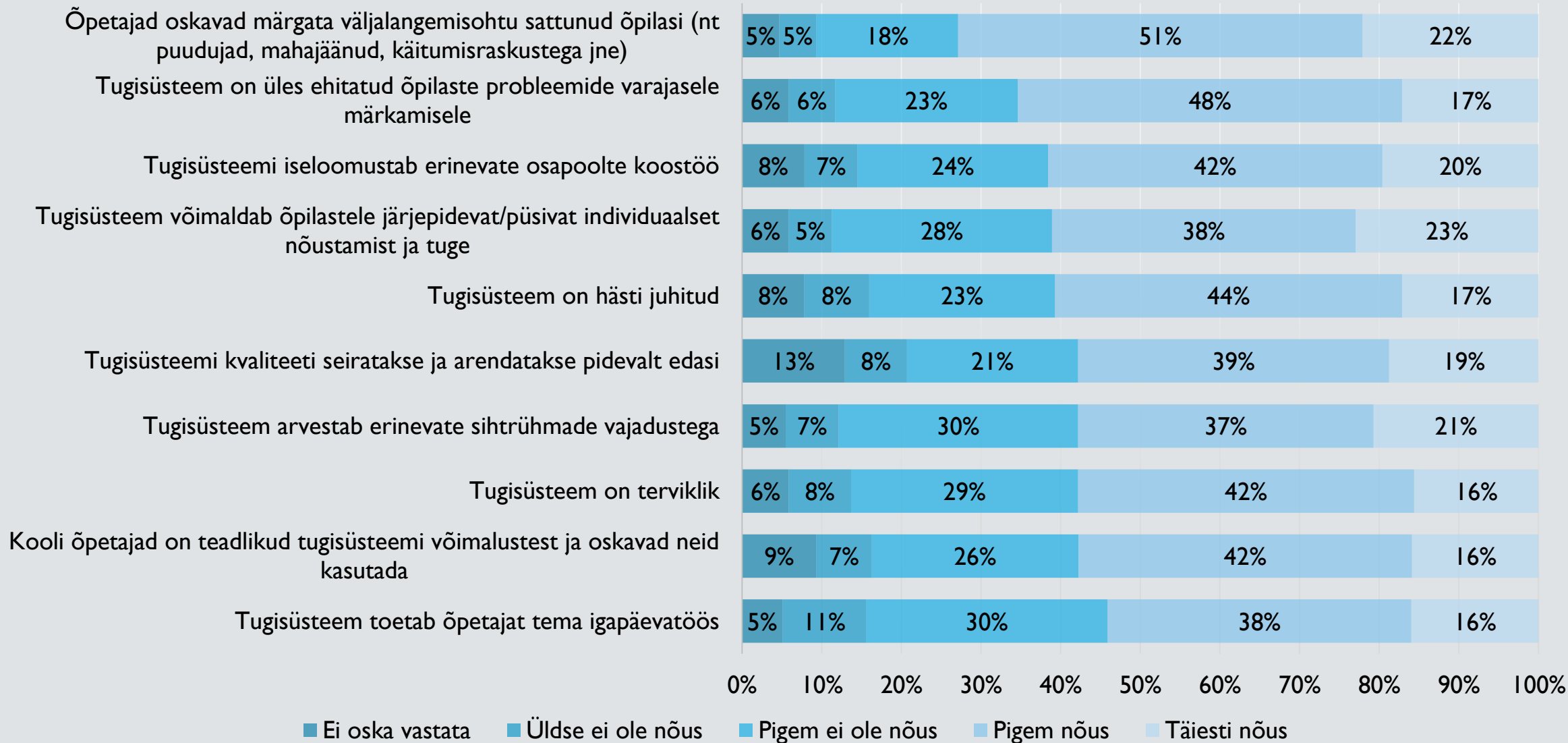

Tugiteenuste pakkumiseks on kooli palgatud tööle mõni tugispetsialist

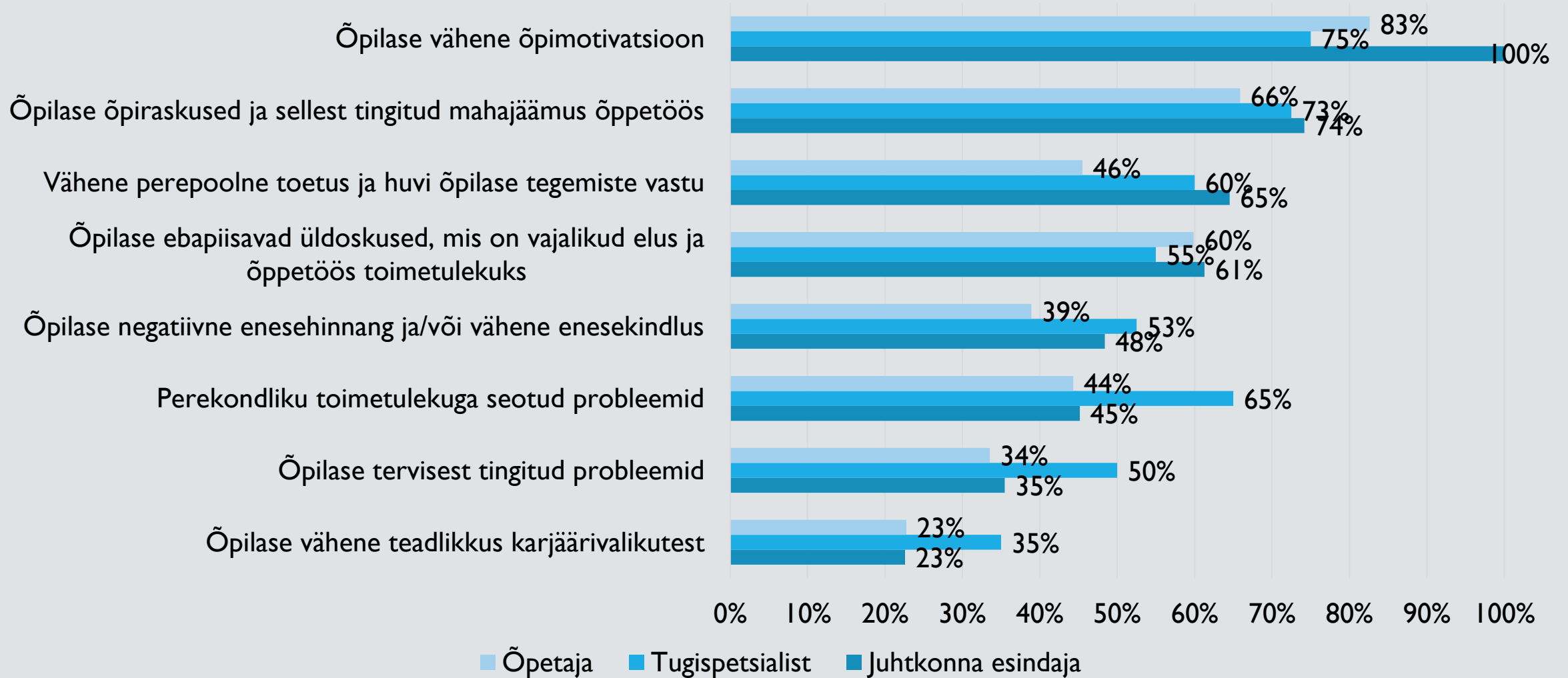

Tugiteenuseid pakub erinevatest tugispetsialistidest koosnev meeskond, loodud ka eraldi vastav tugiüksus

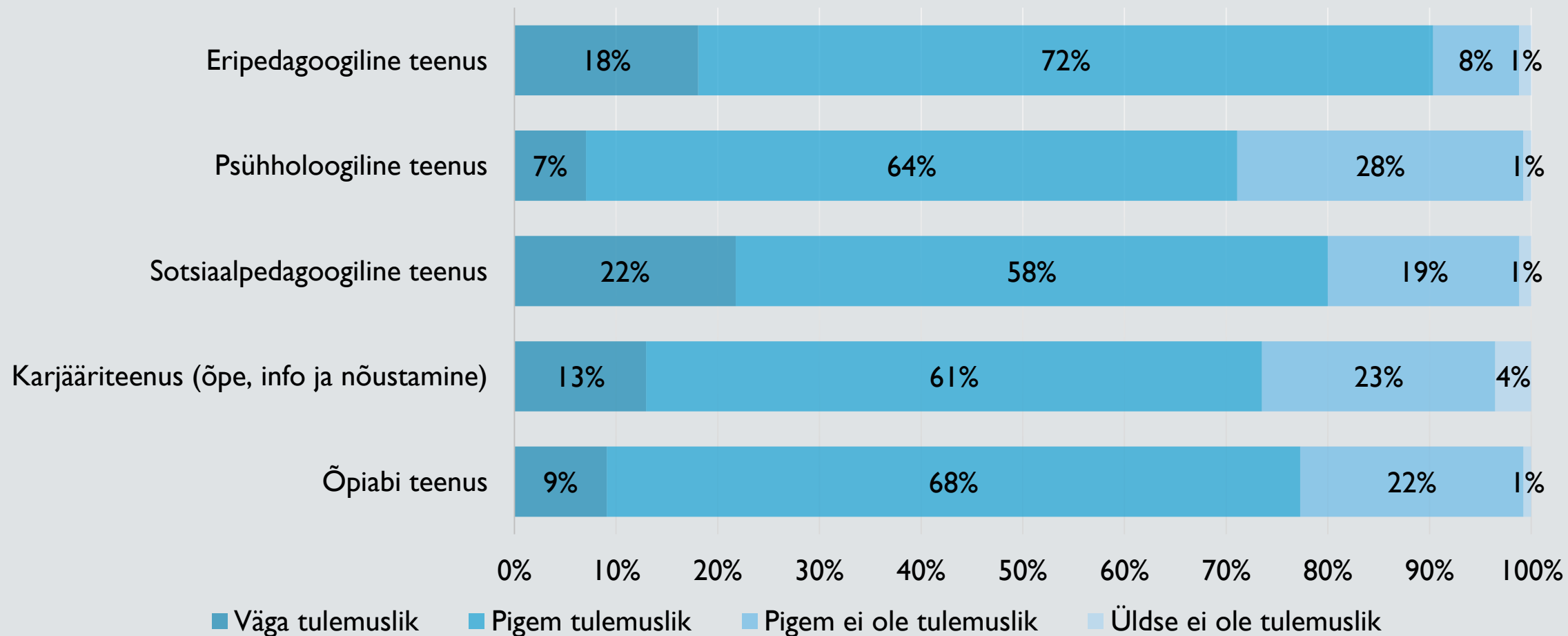
HINNANGUD OMA ÕPPEASUTUSE TUGISÜSTEEMILE

PROBLEEMID, MIDA PEAB KATKESTAMISOHUS ÕPILASTEGA TEGELEMISEL OMA KOOLIS EELKÕIGE LAHENDAMA

HINNANG TUGITEENUSTE TULEMUSLIKKUSELE KATKESTAMISE VÄHENDAMISEL

TULEMUSLIK KATKESTAMISE VÄHENDAMISEL KOOLIS (TÖÖTAJATE HINNANGUL):

**Rühmajuhatajate
(grupijuhatajate,
klassijuhatajate)
süsteem koolis**

**Individuaalne
lähenemine õppijale**

**Süsteemsed
tegevused ja koostöö,
tihe ja kiire
infovahetus ja
tegutsemine**

**Vanemate/perekonna
kaasamine**

**Esmaõppijate kohta
eelinfo kogumine ja
nende vajaduste
kaardistamine**

**Õige eriala leidmise
toetamine**

**Koostöö kohaliku
omavalitsusega
(sotsiaaltöötajatega)**

SAMUTI PEETAKSE TULEMUSLIKUKS:

- Väikesed õpperühmad
- Paindlikum lähenemine
- Esimesel õppeaastal rohkem tähelepanu õppuritele (nõustamine, õpioskuste arendamine, üldoskuste arendamine)
- Huvitegevuse pakkumine, õpilasfirmade loomine, ühisüritused
- Toetused, eritoetus, rahalised preemiad
- Arenguvestlused, gruppidega läbiviidavad vestlusringid
- Õpilaste saavutuste märkamine, tunnustamine
- Tugiisikute ja viipekeeletõlkide kaasamine
- Õpilaskodu, sealne turvaline keskkond, hommikune äratamine; vajadusel ühiselamukohtade tagamine
- Koostöö teiste koolidega, tugispetsialistide võrgustikud
- Õpetajate jt töötajate väärtustamine, toetamine, tunnustamine, tasustamine
- Õpetajate töökoormuse vähendamine, et saaks rohkem tegeleda HEV õpilastega
- Parem karjäärinõustamine põhikoolis
- Paremad üldoskused, õpioskused põhikoolist

VÄLJAKUTSED TULEMUSLIKKUSE TAGAMISEL TÖÖTAJATE HINNANGUL:

- Väike koostöövalmidus õpilastel, õpetajatel, lapsevanematel;
- Psühholoogilise abi puudumine, pikad järjekorrad, eelarvamused;
- Tugispetsialistide vähesus / ülekoormatus;
- Liiga vähe rühmajuhatajaid;
- Järjepidevuse puudumine;
- Õpilaste sundimine, manitsemine, karistamine, tundidest välja heitmine jmt;
- Õpilaste motivatsioonipuudus, kehvad õpioskused, üldoskused;
- Õpetajad vajavad rohkem spetsiifilisi koolitusi;
- Õpetajad vajavad psühholoogilist nõustamist jm tuge ka ise;
- Õpikojad, õpilasabiümarlauad jm administratiivsed lahendused ei tööta;
- Tasandusnädal (kokkulepitud periood, millal õpilased saavad oma võlgnevusi koolis vähendada) ei ole olnud tulemuslik;
- Juhid ei teadvusta alati probleemi;
- Pikad suhtluslülid (nt probleem peab jõudma direktori lauale enne sellega tegelema hakkamist) pikendavad aega, mil problemaatilise õpilasega tegelema hakatakse.

TOETAVAD TEGURID TUGITEENUSTE PAKKUMISEL

Juhtkond:

- õpetajate valmisolek tugispetsialistide kaasamiseks ja koostööks
- õpilaste valmisolek tugiteenuste kasutamiseks
- tugispetsialistide kaasamist toetav õppekorraldus koolis
- tugispetsialistide piisav arv koolis
- piisav rahastus tugispetsialistide palkamiseks

Õpetajad:

- piisavalt väikesed õpperühmad katkestamisohus õpilaste märkamiseks
- õpilaste valmisolek tugispetsialistide abi kasutamiseks
- tugispetsialistide kaasamist toetav õppekorraldus koolis
- õpetaja enda teadlikkus tugispetsialistide abi kasutamise vajadustest ja võimalustest
- kooli juhtkonna julgustav hoiak tugispetsialistidega koostöö tegemiseks

Tugispetsialistid:

- õpilaste valmisolek tugispetsialistide abi kasutamiseks
- kooli juhtkonna julgustav hoiak tugispetsialistide abi kasutamiseks
- õpetajate valmisolek (hoiakuid, motivatsioon) tugispetsialistide kaasamiseks ja koostööks.
- tugispetsialistide kaasamist toetav õppekorraldus koolis

TAKISTAVAD TEGURID TUGITEENUSTE PAKKUMISEL

Juhtkond:

- ebapiisav rahastus tugispetsialistide palkamiseks
- tugispetsialistide ebapiisav arv õpilaste arvu silmas pidades
- õpilaste vähene valmisolek tugiteenuste kasutamiseks
- õpetajate vähene valmisolek tugispetsialistide kaasamiseks ja koostööks.

Õpetajad:

- õpilaste vähene valmisolek (hoiakuid, motivatsioon) tugispetsialistide abi kasutamiseks
- tugispetsialistide ebapiisav arv õpilaste arvu silmas pidades
- liiga suured õpperühmad, et katkestamisohus õpilasi märgata ja nendega tegeleda

Tugispetsialistid:

- tugispetsialistide ebapiisav arv õpilaste arvu silmas pidades
- õpetajate vähene valmisolek tugispetsialistide kaasamiseks ja koostööks
- tugiteenuste korraldus koolis, mis ei arvesta õpilaste erinevate vajadustega

PÕHISÕNUMID:

- Eesti kutseõppeasutustes on lähenemine tugiteenuste pakkumisele ja korraldusele küllaltki erinev. Tugisüsteemi osaks peetakse erinevaid teenuseid ja tegevusi, mille eesmärk on õpilasi toetada, mitte ainult neid tugiteenuseid, mis seaduses loetletud.
- Suurem osa küsitluses osalenud juhtkonna esindajatest, õpetajatest ja tugiteenuste pakkumisega seotud spetsialistidest annavad pigem positiivse hinnangu oma kooli tugisüsteemile.
- Õpilaste valmisolekut tugispetsialistide abi kasutada ning õpetajate valmisolekut ja teadlikkust tugispetsialiste kaasata ja nendega koostööd teha peavad kooli töötajad (juhtkonna esindajad, õpetajad ja tugiteenuste osutamisega seotud isikud) väga oluliseks teguriks tugiteenuste pakkumisel koolis.

PÕHISÕNUMID:

Sageli pole tugiteenused õppeasutustes süsteemselt ja terviklikult juhitud:

- Õppeasutuste töötajate vähene teadlikkus koolis pakutavatest tugiteenustest ja puudulik tugi õpetajatele.
- Info tugiteenuste kohta on hajutatud erinevate dokumentide vahel ja sageli ka vastuoluline, vajalik info õppijale või tema perele harva kooli veebilehelt leitav.
- Kui ka koolis on olemas strateegia katkestamise vähendamiseks, pole kooli töötajad sellega sageli kursis.

PÕHISÕNUMID:

- Kõiki seaduses nimetatud tugiteenuseid (karjääriteenus, õpiabi, eri- ja sotsiaalpedagoogiline ning psühholoogiline teenus) peetakse oma kooli kogemuses pigem tulemuslikuks katkestamise vähendamisel kutsehariduses.
- Lisaks peetakse tulemuslikuks: rühmajuhatajate (grupijuhatajate, klassijuhatajate) süsteemi koolis, individuaalset lähenemist õppijale; süsteemseid tegevusi ja koostööd, tihedat ja kiiret infovahetust ja tegutsemist; vanemate/perekonna kaasamist; varajast katkestamisohu õpilase märkamist; õige eriala leidmise toetamist ja samuti koostööd kohaliku omavalitsusega.
- Siinse uuringu põhjal tuleb kutseõppeasutustes katkestamise ennetamisel ja vähendamisel tegeleda peamiselt õpilaste vähese õpimotivatsiooni, õpiraskuste ja mahajäämuse, ebapiisavate üldoskuste ja vähese perepoolse huviga. Kirjanduse ja rahvusvahelise kogemuse põhjal on need just sellised katkestamisega seotud põhjused, mille puhul on tugiteenustega võimalik edukalt sekkuda ja olulisel kohal on just kutseõppes olulisemad ennetusmeetmed.

SOOVITUSI KUTSEÕPPEASUTUSTELE:

- Süstemaatiliselt seirata ja analüüsida õpilaste probleeme, vajadusi ja kooli enda võimalusi ja kitsaskohti tugiteenuste tagamisel ning luua sellele tuginedes terviklik tugiteenuste pakkumise strateegia, mis oleks osa kooli arengukavast.
- Strateegias keskenduda ennekõike õpilase arengu mitmekülgsele toetamisele tugiteenuste abil. Keskkel kohal peab olema probleemide tekkimise ennetamine, ennekõike sobiva ja võimetekohase õppekava valiku toetamine.
- Tunnustada rühmajuhatajaid tugisüsteemi keskse osana, tagada neile täiskoormusega töö ja õiglane töötasu.
- Tagada kooli töötajate, ennekõike õpetajate teadlikkus kooli tugiteenuste süsteemist ja erinevatest võimalustest õpilaste toetamisel. Samuti tagada, et kooli tugiteenuste süsteem toetaks õpetajat tema igapäevatöös.
- Soodustada ja suurendada töötajate vahelist koostööd koolis tugiteenuste pakkumisel.
- Tagada toimiv koostöö kooliväliste partneritega (nt kohalik omavalitsus, noortekeskused, MTÜd), et jagada infot, luua ühiseid terviklikke lahendusi ning pakkuda tuge nii õppijatele kui ka kooli personalile õppijate nõustamisel.
- Suurendada õpilaste karjääriteadlikkust juba enne kutseharidusse jõudmist koostöös põhikoolidega, samuti Rajaleidja keskustega.
- Tutvuda teiste kutseõppeasutuste parimate praktikatega.

SOOVITUSI HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMILE:

- Soodustada ja toetada tugiteenuste pakkumise (katkestamise vähendamise) strateegia loomist, juhtimist ja elluviimist kutseõppeasutustes.
- Tunnustada rühmajuhatajaid tugisüsteemi keskse osana ja toetada õppeasutusi tugispetsialistide ametikohtade loomisel (sh rahastamismudeli kaudu). Koguda infot rühmajuhatajate kohta Eesti Hariduse Infosüsteemis ja kaaluda lisaks ka teiste oluliste tugiteenuste pakkumisega seotud töötajate kohta regulaarset info kogumist.
- Analüüsida Rajaleidja keskuste rolli ning sealsete teenuste tegelikku kättesaadavust ja tulemuslikkust kutseõppurite toetamisel ja nende katkestamise vähendamisel.
- järjepidevalt edasi tegeleda õppeasutustele piisavate rahaliste vahendite eraldamisega tugiteenuste pakkumiseks ja tugispetsialistide palkamiseks.
- Keskenduda enam ennetavate meetmete loomisele, rahastamisele ja elluviimisele õppijate toetamisel ja õpingute katkestamise vähendamisel.

KOOLIDE PROFIILID

(aruande lisa)

Õppeasutus ja taust

Kooli pidaja

Õppetasemed

Õpilaste arv

Õpilaste keskmine vanus

Meeste osakaal õppurite hulgas

Haridusliku erivajadusega õpilaste arv

Haridusliku erivajadusega õpilaste osakaal

Õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarv

Kutsekeskhariduses jätkajate keskmine hinne põhikooli lõpus

Õppeasutuse edukus katkestamise vähendamisel

Õppetöö katkestajate osakaal kutsekeskhariduses I aastal

Õppetöö katkestajate osakaal kutseõppes keskhariduse baasil I aastal

Õppetöö katkestajate osakaal kutsehariduses kokku

Õpilastele pakutavad teenused

Tugisüsteem / erinevate tugispetsialistide olemasolu koolis

Erinevate tugispetsialistide nimetused koolis

Erinevate tugispetsialistide arv koolis

Mis on kirjas kooli dokumentides tugiteenuste pakkumise kohta?

Tugiteenused kooli dokumentides

Mis on kirjas kooli dokumentides katkestamise vähendamise kohta?

Kas koolil on mingisugune katkestamise/väljalangevuse vähendamise tegevuskava (arengukava osana)?

Tugiteenuste vormid

Individuaalne nõustamine, grupinõustamine, kursused, infoengud, muu vorm

Tugiteenuste sihtrühmad

Kas mingite tugiteenuste puhul on ära märgitud konkreetne sihtrühm, kellele mõeldud?

Välised partnerid tugiteenuste pakkumisel

Kas ja missuguseid väliseid partnereid kasutab kool tugiteenuste pakkumisel?

Info ja viited kooli veebilehel

Kas kooli kodulehel on välja toodud mingit abistavat infot, materjale või veebilinke õppijatele/lastevanematele jt tugiteenustega seoses, mis võiks neid kuidagi aidata?

Muu asjakohane info ja kommentaarid